

În ce măsură îți poți apăra drepturile când ai cumpărat un bun/serviciu de la o persoană care desfășoară ilegal activitatea de întreprinzător (neautorizat)?

În Republica Moldova există un cadru normativ cuprinzător de protecție a consumatorilor prin care consumatorii dispun de mai multe drepturi, dar și instituții la care se pot adresa. Atunci însă când alegem să procurăm bunuri și servicii de la persoane care desfășoară ilegal activitatea de întreprinzător (neautorizat), șansele de a ne revendica drepturile scad semnificativ. Această notă explică cine sunt considerate persoane neautorizate și riscurile la care ne expunem când facem tranzacții cu acestea, cum putem să prevenim asemenea situații, dar și dacă ne putem apăra drepturile chiar și în cazurile când am intrat în asemenea tranzacție.

Cine sunt persoanele care desfășoară ilegal activitate de întreprinzător pentru consumatori

În contextul comercializării bunurilor și serviciilor, pot fi considerate persoanele fizice sau juridice care desfășoară activități economice fără înregistrare și fără a avea dreptul legal de a face acest lucru. Reieșind din prevederile unor legi precum Codul Fiscal al Republicii Moldova sau Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, o persoană desfășoară ilegal activitate de întreprinzător dacă:

1. **Nu este înregistrată ca agent economic¹** (persoană juridică sau persoană fizică înregistrată ca întreprinzător individual, GȚ, activitate independentă în comerț sau activitate în baza de patentă de întreprinzător).
2. **Nu deține acte legale necesare** pentru desfășurarea activității comerciale (ex. licență, certificat de înregistrare, autorizație de funcționare, notificarea în comerț).
3. **Nu respectă reglementările fiscale**, cum ar fi eliberarea bonului fiscal.
4. **Nu are dreptul de a presta servicii în domenii reglementate** (ex. sănătate, educație, construcții, piața de capital etc.), dar continuă să o facă ilegal.

Drept exemple de activități ilegale de întreprinzător pot servi:

- **Comerțul stradal ilegal** – vânzarea produselor fără autorizație în piețe improvizate sau pe stradă. Aceasta poate include exemple precum comercializarea de haine, încălțăminte, jucării, produse electrice de mână a doua etc., de vânzători ambulanți care nu oferă bon fiscal și nu pot fi identificați ulterior.
- **Vânzări online fără înregistrare** – persoane care comercializează bunuri prin rețele sociale (ex: Facebook, Instagram, Telegram, Tiktok) sau platforme de anunțuri (de exemplu www.999.md) fără a avea o formă legală de organizare. Aceasta poate include produse aduse din afara țării, revândute fără acte, garanție sau funcționalitate verificată, comercianți

¹ orice persoană juridică sau fizică autorizată pentru activitate de întreprinzător, care fabrică, transportă, comercializează produse ori părți din produse, prestează servicii (execută lucrări).

care vând parfumuri „pretins originale”, persoane care revând produse, inclusiv importate fără asigurarea respectării cerințelor stabilite în actele normative privind producerea, depozitarea, punerea la dispoziție pe piață și comercializarea produselor.

- **Prestarea serviciilor fără actele permise necesare** – frizerie, reparații, transport, consultații, servicii de investiții etc., fără înregistrare oficială. De exemplu, Comisia Națională a Pieței Financiare a atenționat² asupra activității unei companii din țara noastră care nu este înregistrată în Registrul persoanelor autorizate și licențiate pe piața de capital nici în Republica Moldova, nici în altă țară, dar pretinde a presta asemenea servicii. Alte exemple cotidiene ar putea fi reparații auto, instalații sanitare, reparații electrice fără acte și garanție sau meșteri care preiau comenzi pe Viber/Facebook și nu eliberează facturi.

La ce riscuri ne expunem când cumpărăm de la persoane care desfășoară ilegal activitatea de întreprinzători

Cumpărarea unui bun sau a unui serviciu de la o persoană care desfășoară ilegal activitate de întreprinzător (neautorizată) implică mai multe riscuri, făcând mult mai complicată sau chiar imposibilă exercitarea drepturilor în calitate de consumatori:

- **Lipsa posibilității exercitării unor drepturi esențiale ale consumatorilor** – cum ar fi garanție legală, dreptul de retragere, protecție împotriva clauzelor abuzive, reparații gratuite sau returnări reglementate.
- **Probabilitatea unor cumpărături de calitate dubioasă** – fără autorizații, furnizorul nu asigură standarde tehnice, sanitare sau de siguranță. Din acest motiv, crește semnificativ riscul ca produsele să fie contrafăcute (ex. parfumuri, haine), expirate sau toxice (alimente, cosmetice) sau defecte sau incomplete (electronice, mobilier).
- **Creșterea riscului de pierdere a banilor achitați** – dacă produsul e defect sau nu este livrat, nu ai niciun mecanism simplu de recuperare a banilor, deoarece nu există garanție, factură sau contract, iar vânzătorul poate deveni imposibil de identificat (de exemplu număr de telefon fals, inexistent sau schimbat, profil șters).
- **Imposibilitatea de a depune reclamații** – instituțiile cu atribuții de protecție a consumatorului au competențe limitate în tranzacții cu persoane care desfășoară ilegal activitate de întreprinzător, iar Serviciul Fiscal de Stat, alte autorități cu funcții de protecție a consumatorilor sau poliția vor interveni cel mai probabil doar în cazuri de încălcare gravă a legii (ex. fraudă, evaziune, risc pentru sănătate).
- **Pericolul achiziției unor produse periculoase / contrafăcute** – unele produse electrice necertificate, ce pot prezenta risc de incendiu, jucării nesigure pentru copii, suplimente alimentare fără autorizație sau chiar bunuri contrafăcute sau furate, ceea ce poate să atragă consecințe nedorite pentru consumatori.

² https://www.cnpf.md/ro/atentie-la-companii-neautorizate-6307_94061.html

Când persoanele neautorizate pot fi considerate profesioniști

Codul civil al Republicii Moldova operează cu noțiunile de „consumator” și „profesionist”. Conform articolului 3 din Cod:

- Are calitatea de **consumator** orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională.
- Are calitatea de **profesionist** orice persoană fizică sau juridică de drept public sau de drept privat care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează în scopuri ce țin de activitatea de întreprinzător sau profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate.

Astfel, profesionistul este definit ca orice persoană fizică sau juridică care desfășoară activități legate de întreprinderi sau profesii, indiferent de scopul lucrativ. De asemenea, conform articolului 34, alin. 3 din același cod “persoana care practică activitate de întreprinzător sau profesională fără a întruni condițiile stabilite de lege pentru aceasta nu poate invoca lipsa calității de profesionist”.

Altfel spus, o persoană care comercializează bunuri fără a fi înregistrată oficial ca întreprinzător poate fi considerată profesionist și supusă obligațiilor aferente, dacă desfășoară o activitate economică sistematică.

Totodată, dacă o persoană vinde ocazional bunuri personale (ex: un telefon vechi, haine uzate etc.), aceasta NU este profesionist și nu cade sub incidența legii. Respectiv, dacă activitatea nu este repetitivă și organizată, nu poate fi considerată o activitate a unui profesionist sau a unei întreprinderi.

Totuși, această calificare de profesionist a unei persoane neautorizate este potențială și teoretică, iar în viața reală demonstrarea de către consumator a faptului că persoana neautorizată, cu care a interacționat și i-a încălcat drepturile, desfășoară o activitate sistematică poate să fie o misiune extrem de dificilă, aproape imposibilă.

În ce măsură cadrul normativ ne protejează în raport cu persoanele neautorizate

Potrivit prevederilor Codului civil, are calitatea de consumator orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. **Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist.**

Totuși, în cazul unor înțelegeri contractuale, chiar și verbale, persoanele își pot exercita drepturile generale civile privind executarea contractului, anularea acestuia, restituirea prestației și reparația prejudiciilor:

- **Executarea conformă a contractului** – dacă persoana fizică s-a angajat să livreze/execute ceva, cumpărătorul poate cere executarea obligației.

- **Rezoluțiunea contractului și restituirea plății** – dacă obligația nu este executată, persoana poate cere anularea contractului și restituirea sumelor plătite.
- **Repararea prejudiciului** – dacă produsul este defect sau generează prejudicii, cumpărătorul are dreptul la repararea integrală a prejudiciului (în natură sau echivalent bănesc, evaluare daune, dobânzi):
- **Anulare pentru vicii de consimțământ** – dacă persoana a fost înșelată sau a consimțit prin eroare, se poate cere anularea înțelegerii.

Însă după cum a fost deja menționat mai sus, în asemenea cazuri, cumpărătorul este pus în situația să demonstreze nu doar însuși faptul încălcării drepturilor sale, ci și că persoana neautorizată desfășoară o activitate sistematică care poate fi asociată calității de profesionist după cum este specificat în Codul Civil.

Ce putem face dacă am fost prejudiciați

În condițiile în care se materializează riscul de a fi prejudiciați în urma unei achiziții a unui bun ori a unui serviciu de la o persoană neautorizată, consumatorul ar putea să:

- **Documenteze și colecteze toate dovezile care confirmă operațiunea de vânzare-cumpărare sau de prestare a serviciului** – aceasta include după caz: i) păstrarea conversațiilor (Messenger, Viber, WhatsApp), ii) păstrarea chitanțelor / transferurilor, chiar și neoficiale, iii) realizarea unor capturi de ecran (screenshots) cu ofertele, promisiunile, profilul persoanei, iv) identificarea unor martori (dacă la discuție a mai participat cineva sau a fost în public).
- **Să se adreseze autorităților fiscale, poliției sau chiar autorităților cu funcții de protecție a consumatorului** – de exemplu, dacă consumatorul este înșelat se poate adresa poliției, iar dacă persoana desfășoară comerț ilegal ar putea fi sesizat Serviciul fiscal de Stat pentru a invoca activități de evaziune fiscală. Chiar dacă aceste sesizări nu aduc direct despăgubiri și autoritățile nu vor examina neapărat în particular cazul concret al consumatorului, aceste demersuri pot atrage după sine demararea unei anchete, poate forța persoana neautorizată să răspundă, dar poate ajuta și la recuperarea banilor prin mijloace penale sau contravenționale. De asemenea, persoana poate să facă un demers la Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (ISSPNPC), specialiștii căruia i-ar putea redirecționa către alte autorități în funcție de cazul specific.
- **Să efectueze o acțiune în instanță civilă** – dacă există suficiente dovezi colectate și cu asistența juridică a unui specialist, persoana ar putea intenta un proces civil pentru a cere restituirea sumei, daune materiale și morale sau anularea contractului. În cadrul acestui efort, persoana dată ar putea solicita și ajutorul unei asociații de consumatori, care l-ar putea reprezenta și oferi asistență.

Cum putem preveni cumpărăturile de la persoane neautorizate

Cumpărăturile de la persoanele neautorizate sunt efectuate atât conștient, când cumpărătorii cunosc și își asumă cu cine interacționează, dar și inconștient, atunci când nu realizează că

efectuează o achiziție de la persoane neautorizate. Pentru a preveni asemenea situații de alegere inconștientă a unor persoane neautorizate, putem întreprinde următorii pași:

- **Verificarea identității vânzătorului/prestatorului** – pentru aceasta putem căuta numele complet, adresa, codul fiscal sau denumirea companiei. De exemplu, o căutare pe internet după IDNO-ul companiei ne poate oferi informații dacă aceasta este sau nu este activă în baza datelor publicate de către birourile istoriilor de credit. Dacă persoana refuză să ofere date de identificare, aceasta este semn clar de risc.
- **Solicitarea de bon, factură sau altă dovadă de plată.**
- **Acordarea atenției la semnele tradiționale ale comerțului neautorizat** – aceasta poate include profiluri care vând fără adrese clare, nu oferă detalii despre termen de livrare, retur, garanție sau postează în grupuri de rețele sociale fără nume real, doar cu prenume;
- **Verificarea recenziilor și a reputației online** – comentarii de la alți cumpărători de pe rețelele sociale și platformele online de vânzări sau reclamațiile publice sunt repere importante pentru a ne face o impresie.

Suplimentar, verificați proveniența produsului, faceți achiziție cu predilecție în magazinele verificate sau pe platforme reglementate și încercați să evitați ofertele „prea bune ca să fie adevărate”.